

Роман Шай

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету “Львівська політехніка”,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри теорії та філософії права
Kondra1960Murovane@gmail.com

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ГРОМАДСЬКИХ ОБ’ЄДНАНЬ В УКРАЇНІ

© Шай Р., 2017

Розглянуто проблеми функціонування такого інституту вітчизняного громадянського суспільства, як громадські об’єднання, оскільки вони тісно пов’язані з політичною системою суспільства та відіграють важливу роль у становленні демократії, захисті прав і свобод громадян.

Ключові слова: громадянське суспільство; громадські об’єднання; громадські організації; громадяни; держава.

Роман Шай

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ ОБЩЕСТВЕННЫХ ОБЪЕДИНЕНИЙ В УКРАИНЕ

Рассмотрено проблемы функционирования такого института отечественного гражданского общества, как общественные объединения, поскольку они тесно связаны с политической системой общества и играют важную роль в становлении демократии, защите прав и свобод граждан.

Ключевые слова: гражданское общество; общественные объединения; общественные организации; граждане; государство.

Roman Shai

Institute of Jurisprudence and Psychology
Lviv Polytechnic National University
Department of Theory and Philosophy of Law,
Ph. D., Assoc. Prof.

THEORETICAL ASPECTS OF FUNCTIONING OF PUBLIC ASSOCIATIONS ARE IN UKRAINE

The article is devoted the problems of functioning of such institute of domestic civil society as public associations, because they are the societies closely associated with the political system and play an important role in becoming of democracy, defence of rights and freedoms of citizens.

Key words: civil society; associations; NGOs; citizens; state.

Постановка проблеми. Здобуття Україною незалежності означало перехід від тоталітарної системи правління до демократичніших засад управління державою. Це, своєю чергою, викликало необхідність розбудови в Україні громадянського суспільства та зміни устрою і сталих стереотипів. У провідних країнах світу, де відбувається комплексний розвиток на всіх рівнях та у всіх системах, громадські об'єднання посідають чи не найважливіше місце в житті країни, оскільки беруть активну участь у забезпеченні добробуту держави на такому ж рівні, що й органи публічної адміністрації та приватні компанії, в статусі так званого “третього сектору”.

Аналіз дослідження проблеми. Проблематику цієї теми ґрунтовно досліджували такі учені, як В. Аверьянов, Н. Гаєва, А. Колодій, В. Погорілко, Ю. Шемшученко, А. Козирева, А. Піголкін та ін.

Мета дослідження. Дослідити теоретичні аспекти функціонування громадських об'єднань в Україні.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на те, що сучасна суспільно-політична ситуація в Україні все більше і більше загострюється, саме функціонування інститутів вітчизняного громадянського суспільства потребує все нових та нових досліджень і практичного забезпечення. З огляду на це, в Україні проблема функціонування інститутів вітчизняного громадянського суспільства з кожним роком набуває дедалі більшої актуальності та практичного значення. У суспільно-політичному житті України значення громадських організацій є доволі суперечливим. З одного боку, вони є важливою складовою громадянського суспільства, тісно пов'язані з політичною системою суспільства та відіграють важливу роль у становленні демократії, захисті прав і свобод громадян. З іншого боку, їхня діяльність здебільшого не має належної ані суспільної, ані державної підтримки.

Громадські організації аналізують у межах різних напрямів і теорій – втім, їх аналіз здебільшого природно пов'язаний з концепцією громадянського суспільства, інститутом якого вони визнані. За сприяння великої кількості дослідників, концепція громадянського суспільства до певного моменту стає сучаснішою та пристосованою до подій сьогоденного суспільства. Варто зазначити, що всі великі досягнення супроводжуються і певними втратами. Однією з них є надто велика увага до теми спротиву суспільства державі. Чим більше уваги приділяють причинам та наслідкам, які виникають через протистояння груп та об'єднань, які належать до громадянського суспільства, тим більше це стає нормальним та закономірним явищем. Адже саме завдяки акціям протесту, колективному спротиву громадянського суспільства підірвано силу тоталітаризму. З теоретичного погляду саме такі бачення та підхід до ситуації ведуть “громадянське суспільство” до політизації, адже нерідко до уваги беруть тільки цю модель. То чи можна через призму деяких ситуацій ототожнювати “громадянське суспільство” зі свідомою політичною одиницею в аспекті опозиції до владних структур [1, с. 238].

Втім, роль громадянського суспільства, як і його інститутів, значно ширша і різноманітніша, ніж протистояння державі.

Громадські організації не протиставлені, а взаємопов'язані із державою і політичним полем України. Існування громадських організацій у сучасному українському суспільстві є необхідністю, адже двадцять перше сторіччя переконливо продемонструвало, що без громадських організацій навіть найрозвиненіші держави не можуть забезпечити стабільність і справедливість у суспільстві.

Сила чи слабкість громадянського суспільства в Україні, демократичний характер її політичного поля є похідною характеристикою від активної участі її громадян у різних громадських організаціях, які саме і формують основу громадянського суспільства. Справедливою є теза Алексіса де Токвіля, який стверджував, що без активної участі громадян у діяльності егалітарних інститутів, громадських асоціацій та інших політично релевантних організацій неможливо забезпечити демократичний характер політичної культури і соціально-політичних інститутів. Досвід вироблення політичної волі та колективного прийняття рішень має кардинальне значення для відтворення демократії саме тому, що сучасне громадянське суспільство ґрунтується на егалітарних принципах і універсальному доступі [2, с. 41].

Заслугує на увагу доволі цікавий підхід щодо характеристики ознак громадських організацій, який продемонстрував відомий вчений-адміністративіст Ю. М. Козлов, який зазначав, що громадські організації у своїй сукупності не мають єдиних ознак, що загальне між ними лише те, що вони створюються на засадах добровільності та самоуправління, організаційного оформлення об'єднання громадян, їхня діяльність підпорядкована завданням комуністичного будівництва [3, с. 98].

Об'єднання громадян, на нашу думку, проходять кілька етапів розвитку, а саме: 1) етап декларацій: група декларує бажання об'єднатися в організацію; 2) етап реєстрації: подолання цього бар'єра означає, що громадська організація набуває правового статусу; 3) етап участі: це потенціал та здатність громадської організації впливати на прийняття політичних рішень та реалізацію державної політики.

Для успішної діяльності та виконання покладених на організацію функцій необхідно забезпечити її подальший інституційний розвиток.

Серед основних напрямів діяльності громадських організацій в Україні найпоширеніші такі: інформаційний, освітній, соціально-політичний [4, с. 89].

Л. Лойко доволі детально виокремлює громадські організації за спрямованістю на такі групи: професійні (профспілки, асоціації фермерів тощо); економічні (об'єднання підприємців, банкірів, роботодавців тощо); соціально-демографічні (молодіжні, ветеранські, жіночі); конфесійні (церкви, релігійні общини, об'єднання мирян); культурологічні та просвітницькі; творчі (об'єднання артистів, письменників, художників); спортивно-туристські та оздоровчі; наукові та науково-технічні; оборонні; національно-культурні; екологічні.

Передумови виникнення та розвиток об'єднань громадян закладені у принципі відкритого партнерства влади і громадянина, в якому вони є різними суб'єктами відносин. Кожен із суб'єктів діалогу володіє певними ресурсами, які підтверджують їх суб'єктність та визначають потенціал участі в ньому [5, с. 106].

Н. Ротар виділяє чотири основні варіанти діалогу між владою і об'єднаннями громадян. Перший передбачає використання владою традиційної стратегії взаємодії з громадянами згори-вниз, яка ґрунтується на наданні останнім мінімуму інформації про перебіг процесу ухвалення політичних рішень та повністю заперечує їх суб'єктність у формуванні їх політичного порядку денного. Фактично цей тип діалогу є монологом влади, який претендує винятково на схвальну оцінку з боку громадян. Другий варіант діалогу – взаємодія, обмежена згори, – є стратегією обмеженого діалогу, коли влада погоджується приймати пропозиції від громадян, проте не реагує на них. Третій варіант передбачає відкритий діалог з владою і громадянами. Проте остаточний вибір пріоритетів залишається за владою, оскільки вона вибирає стратегію взаємодії. Четвертий варіант діалогу, який відповідає принципам функціонування демократії участі, формується на основі спільного володіння інформацією, тому пересічні громадяни є рівними з владою суб'єктами політичного процесу, а їх пропозиції мають таку саму вагу, як і пропозиції влади. Зауважимо, що тільки останній варіант діалогу між владою та громадянами передбачає і рівні права щодо контролю за реалізацією спільно ухвалених політичних рішень [6].

В Україні у повному обсязі реалізовано перший варіант діалогу і робляться спроби засвоїти другий та третій варіанти. Однак нестабільність взаємодії між основними гілками влади, намагання політичної еліти тримати все під власним контролем не дає їй змоги вибирати розкутіші варіанти політичних стратегій у взаємодії з громадянами. Наслідок: поширення серед громадян тенденції до абсентеїзму та поглиблення кризи довіри до демократичних інститутів [7, с. 98].

Висновки. Підсумовуючи, варто зазначити, що поступ громадянського суспільства в нашій державі передусім залежить від того, як вирішуються проблеми та як будується конструктивний діалог між громадськістю та державою. Поза всілякими сумнівами, підтримка держави важлива у цьому діалозі, проте без утисків та обмежень громадських об'єднань, навпаки, коли держава виступатиме гарантом діяльності таких організацій, а також реалізуватиме все нові та нові шляхи для тісної співпраці громадських організацій і владних структур, яка б виявлялася у поширенні

державних повноважень на соціальну сферу, з одного боку, та впливу неурядових організацій на функціонування політичної системи, з іншого. Це б пришвидшило перехід України до європейської моделі громадянського суспільства, відкрило б нові можливості для захисту від будь-якого адміністративного тиску чи прямого приватного втручання з боку як органів державної влади, так і приватного сектору (гілки олігархів). Адекватна взаємодія утвердить “третє ядро” як потужний чинник вітчизняного громадянського суспільства європейського рівня у повному розумінні цього слова.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Погорілко В. Ф. *Політична система України і проблеми її реформування* / В. Ф. Погорілко // *Вісник Запорізького державного університету. Юридичні науки.* – 2004. – № 1. – С. 738. 2. Козирева А. О. *Поняття та ознаки громадських об'єднань як суб'єктів публічного управління в Україні* / А. О. Козирева // *Форум права.* – 2013. – № 1. – С. 465. 3. Пиголкін А. С. *Теорія державства і права: учебник* / А. С. Пиголкін, А. Н. Головистикова, Ю. А. Дмитрієв; под ред. А. С. Пиголкіна, Ю. А. Дмитрієва. – [2-е изд., перераб. и доп.]. – М. : Высшее образование, 2008. – 743 с. 4. *Громадські організації у дискурсі демократизації суспільства: монографія* / за наук. ред. В. П. Беха ; редкол. : В. П. Бех (голова), Г. О. Нестеренко (заст. голови) [та ін.]. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – 680 с. 5. Лойко Л. І. *Громадські організації етнічних меншин України : природа, легітимність, діяльність : [монографія]* / Л. І. Лойко. – К. : Фоліант, 2006. – 634 с. 6. Ротар Н. *Діалогові форми політичної участі : передумови та перспективи становлення в Україні* / Н. Ротар // *Політичний менеджмент* – 2007. – № 1. – 492 с. 7. Журенюк Т. В. *Правовий статус та види громадських об'єднань* / Т. В. Журенюк // *Форум права.* – 2012. – № 4. – С. 361.

REFERENCES

1. Pohorilko V. F. *Politychna systema Ukrayiny i problemy yiyi reformuvannya* [The political system of Ukraine and the problems of its reformation] *Visnyk Zaporiz'koho derzhavnoho universytetu. Yurydychn nauky.* 2004. No 1. 738 p. 2. Kozyreva A. O. *Ponyattya ta oznaky hromads'kykh ob'yednan' yak sub'yektiv publichnoho upravlinnya v Ukrayini* [Concepts and features of public associations as subjects of public administration in Ukraine]. *Forum prava.* 2013. No 1. P. 465. 3. Pigolkin A. S. *Teoriya gosudarstva i prava: uchebnik* [Theory of State and Law: A Textbook]. A. S. Pigolkin, A. N. Golovistikova, Yu. A. Dmitriev; pod red. A. S. Pigolkina, Yu. A. Dmitrieva. Moscow : Vysshee obrazovanie Publ., 2008. 743 p. 4. *Hromads'ki orhanizatsiyi u dyskursi demokratyzatsiyi suspil'stva: monohrafiya* [Public organizations in the discourse of democratization of society: a monograph] za nauk. red. V. P. Bekha ; redkol. : V. P. Bekh (holova), H. O. Nesterenko (zast. holovy) [ta in.]. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova Publ, 2011. 680 p. 5. Loyko L. I. *Hromads'ki orhanizatsiyi etnichnykh menshyn Ukrayiny: pryroda, lehitymnist', diyal'nist': monohrafiya* [Public Organizations of Ethnic Minorities of Ukraine: Nature, Legitimacy, Activities]. Kyiv: Foliant Publ, 2006. 634 p. 6. Rotar N. *Dialohovi formy politychnoyi uchasti: peredumovy ta perspektyvy stanovlennya v Ukrayini* [Dialogue forms of political participation: preconditions and prospects of becoming in Ukraine]. *Politychnyy menedzhment.* 2007. No 1. 492 p. 7. Zhurenyuk T. V. *Pravovyy status ty vydy hromads'kykh ob'yednan'* [Legal status are types of public associations]. *Forum prava.* 2012. No 4. 361 p.

Дата надходження: 4.06.2017 р.